

L-Eżamijiet Annwali għall-Iskejjel Medji 2022

IT-TMIEN SENA

IL-MALTI

IL-HIN: Saghtejn

L-Isem: _____

Il-Klassi: _____

Għall-istudent/a:

1. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha kif mitlub/a.
2. Ortografija, punteġġjatura, sintassi, ideat u preżentazzjoni tajbin jgħinuk biex tikseb riżultati aħjar.

Għall-għalliema:

II-MARKI	It-Taħdit	15	
	Il-Fehim mill-Qari	20	
	Il-Metalingwa	10	
	Il-Kitba	25	
	Il-Letteratura	20	
	Is-Smigh	10	
	IT-TOTAL	100	

Kummenti:

Taqsim A: IL-FEHIM MILL-QARI

Aqra sewwa din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha.

It-trasport f'Malta matul is-snin

Illum il-ġurnata għandna għażla varjata ta' mezzi ta' trasport li bihom nistgħu nivvjaġġaw fuq l-art f'pajjiżna bħar-roti, il-muturi, il-karozzi u l-iskuters. Izda matul is-snin, f'Malta kellna diversi mezzi oħra ta' trasport li illum m'għadhomx jeżistu. **(par. 1)**

Il-kaless kien il-mezz ta' trasport użat mill-għonja fl-antik. Dan kien ikun magħmul minn kabina u żewġ roti kbar u miġbud minn żiemel jew baġħal. Il-kaless imur lura għal żmien il-Kavallieri u baqa' jintuża sa tmiem is-seklu 19. Il-kalessi privati, dawk ta' familji nobbli, kien ikollhom l-arma tal-familja mpingija fuq il-bieba tal-kabina. **(par. 2)**

L-omnibus kien l-ewwel mezz ta' trasport pubbliku li daħal fi gżiritna. Dan beda jintuża fl-1856, fi żmien l-Ingliżi u, bħall-kaless, kien jingibed minn żiemel jew tnejn. L-omnibus kien jesa 16-il ruħ u fil-bidu s-servizz kien bejn il-Belt u Ғal Lija u lura.

L-omnibusijiet tal-bidu kienu wesgħin u għalhekk mhux daqshekk tajbin għat-toroq Maltin. **Aktar tard ġew oħrajn aktar addattati** li kienu jgħorru aktar passigġieri wkoll. Mas-snin is-servizz infirex ma' aktar postijiet izda qatt ma kien ikopri lil Malta kollha. **(par. 3)**

Mezz ta' trasport ieħor li illum m'għadux jeżisti f'pajjiżna huwa l-ferrovija jew, kif kienu jsejnhulu l-Maltin, il-vapur tal-art. Dan kien jaħdem bil-faħam u jimxi fuq linji tal-ħadid apposta mwaħħlin fl-art. Is-servizz beda fl-1883 u dam sal-1931. Il-ferrovija kienet titlaq mill-Belt u tibqa' sejra sar-Rabat u tieqaf f'diversi stazzjonijiet fosthom il-Ғamrun, Birkirkara u Ғ'Attard. Kien hemm il-ħsieb li s-servizz ikun estiż ukoll lejn Ғaž-Żebbuġ, il-Mosta u Tas-Sliema, izda dan baqa' qatt ma seħħ. **(par. 4)**

It-tramm daħal f'Malta fl-1905, kien jaħdem bl-elettriku u, bħall-ferrovija, jimxi fuq linji tal-ħadid. Maġenb il-linji kien hemm pilastri li l-wajers tagħhom kienu jagħtu l-enerġija lit-tramm. Dan il-mezz ta' trasport kien jgħaqqad lill-Belt mal-Kottonera, Raħal Ġdid, Birkirkara u Ғaž-Żebbuġ. **It-tramm holoq kompetizzjoni għall-ferrovija** għax kellu aktar waqfiet minnha. **(par. 5)**

Fil-bidu tas-seklu 20 bdew deħlin l-ewwel karozzi tal-linja. Bihom stajt tmur, tista' tgħid, kullimkien f'hin qasir u dawn malajr saru popolari ħafna man-nies. Il-karozzi tal-linja, għaldaqstant, irnexxielhom jgħaqqdu diversi rħula mal-Belt Valletta. Kull rotta kellha lewn differenti u s-sidien kienu jieħdu ħsieb il-karozza tagħhom stess. **(par. 6)**

(Silta addattata mir-rivista *Eduka* ta' Marzu 2021)

Wieġeb il-mistoqsijiet dwar is-silta li qrajt.

20

1. Imla l-vojt bil-kelma jew il-frazi t-tajba skont is-silta.

(a) Il-mezzi ta' trasport miġbuda mill-bhejjem kienu _____ u _____ . (2 marki)

(b) Il-ferrovija u t-tramm kienu jimxu fuq _____. (marka)

2. X'karatteristika partikolari kien ikollhom il-kalessi tal-familji ta' klassi għolja fi żmien il-Kavallieri?

_____ (marka)

3. X'kien hemm komuni fis-servizzi tal-omnibus, tal-ferrovija u tat-tramm?

_____ (marka)

4. "Aktor tard ġew oħrajn aktar addattati" (par. 3). B'liema mod taħseb li l-omnibusijiet li ġew wara kienu aktar addattati minn tal-bidu?

_____ (marka)

5. Għaliex ma stajtx tmur f'kull post jew raġal f'Malta bl-omnibus?

_____ (marka)

6. Liema mezz ta' trasport hu magħruf mal-Maltin bil-laqam li kien ingħata?

_____ (marka)

7. Immarka t-tweġiba t-tajba skont is-silta.

(a) It-tramm beda jopera f'Malta

☐ fi żmien il-Kavallieri.

☐ fil-bidu tas-seklu 20.

☐ qabel il-ferrovija. (marka)

(b) Biex jopera t-tramm kien hemm bżonn

☐ minjiera tal-faħam.

☐ pompa tal-petrol.

☐ power station. (marka)

8. X'tifhem bil-frazi "It-tramm holoq kompetizzjoni għall-ferrovija" (par.5)?

_____ (2 marki)

9. Il-karozza tal-linja li tiegħdok ir-Rabat u dik li tiegħdok Haż-Żabbar kellhom l-istess kulur. Taqbel? Għaliex?

_____ (marka)

10. Liema kelma fis-silta tfisser:

(a) sinjuri (*par. 2*) _____ (marka)

(b) vjaġġaturi (*par. 3*) _____ (marka)

(ċ) miżjud u mifrux (*par. 4*) _____ (marka)

11. Din is-silta hi dwar mezzi ta' trasport tal-art f'Malta. Jekk immur Għawdex bil-vapur inkun qed nuża mezz ta' trasport tal-_____ u jekk immur bil-ħelikopter inkun qed nuża mezz ta' trasport tal-_____. (2 marki)

Għall-użu tal-għalliema biss (<i>ara l-iskema tal-marki</i>):			
♦ Marki għall-ortografija/puntegġjatura:	2	1	0

Taqsim B: IL-METALINGWA

10

1. Imla l-vojt tas-silta skont kif mitlub fil-parentesi. L-ewwel waħda hija lesta bħala eżempju. (5 marki)

Kevin kien qed jistenna bil-herqa l-ħarġa ma' (żid il-prepożizzjoni **ta'** mal-artiklu **I-**) **tal-**iskola. Is-Sa Gauci, (**nom tal-aġent** mill-għerq **għ-l-m**) l-_____ tal-Istorja kienet se teħodhom Għar Dalam. Hija kienet wegħdithom din il-ħarġa (**l-għadd imtenni** ta' xahar) _____ qabel. Xhin waslu Kevin (**in-negattiv** ta' seta') _____ jaqla' (**kelma waħda** għal il-ħarsa tiegħu) _____ minn fuq l-iskelettru ta' ljunfant li kien hemm għall-wiri. Anki sħabu tal-klassi ħadu pjaċir ħafna tant li ħafna minnhom (**in-negattiv** ta' riedu) _____ jiċċaqilqu minn hemm!

2. Sib **żball ortografiku f'kull sentenza**, aqta' linja taħtu u wara iktbu kif suppost fl-ispazju pprovdut taħt. (3 marki)

(a) Fuq id-dgħajsa konna erbgħa imma tnejn minha biss kellna qasba tas-sajd.

(b) Wara li talab magħhom u berikhom, il-kappillan wiegħdhom li l-ġimgħa ta' wara kienu se jerġgħu jmorru.

(ċ) It-tellieqa kienet eċitanti ħafna għax iż-żwiemel daħlu rasimb'ras.

3. Ikteb din is-sentenza bil-**puntegġjatura meħtieġa**. (2 marki)

Is-sur Borg kellimna fuq in-nanniet tiegħu li joqogħdu f'ad-dingli. Qalilna li l-iskola kienu jaqraw ktieb jismu "gabra ta' ward".

Taqsimat Ċ: IL-KITBA

25

Ikteb bejn **150 u 200 kelma** dwar **WIEHEĊ** minn dawn it-titli:

1. **Ġnien li jsaħħarni.**

Iddeskrivi dan il-ġnien, fejn jinsab, x'fih speċjali u x'jolkotok l-aktar fih.

JEW

2. **Id-dar tal-ħolm tiegħi.**

Iddeskrivi d-dar li tixtieq ikollok xi darba.

JEW

3. **Fil-canteen tal-iskola għandu jinbiegħ biss ikel approvat mill-awtoritajiet tal-edukazzjoni.**

Taqbel jew ma taqbilx? Agħti l-opinjoni tiegħek.

JEW

4. **Ix-xiri online.**

Ikteb dwar il-vantaġġi u l-iżvantaġġi meta tixtri prodott jew servizz minn fuq l-internet. X'inhil-opinjoni tiegħek?

Immarka n-numru tal-komponent magħżul ►

4

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- **Aqra din is-silta mill-poeżija *L-Għanja tal-Għasafar* ta' Dun Frans Camilleri u wara aħdem it-taħriġ. (10 marki)**

L-Għanja tal-Għasafar

Għannu għasafar sbieħ, kull għanja ħelwa
li tfur minn qalbkom u mar-riħ tixtered
minn bejn il-friegħi, qalb il-ġonna mwarra
b'ilhna ta' mhabba!

La tibzghux minna, mit-taħbit u l-hsejjes 5
li jaslu hdejk; mill-għajjat li jtarrax,
mill-ġlied u mit-twerżiq li donnu jwaħħax
il-beraħ tagħkom.

Aħna ma nafu xejn mill-ġmiel u l-ħlewwa 10
tal-għana tagħkom. Ma nafux bil-ħemda
li ssahhar il-ġholjiet li jisimgħukom
tgħannu ferhana.

Għax aħna mitlufin fil-ġlied, fil-għira,
u fiċ-ċekċik tal-flus li jdoqqu isbaħ,
fil-widnejn tagħna, mit-tifsir u l-għana 15
ħelu ta' fommkom.

Għannu, għasafar sbieħ! U waqt li tgħannu,
araw xi ġmiel madwarkom qalb il-ħdura;
ħalltu leħenkom maċ-ċarċir tal-ilma
f'widien għannejja. 20

Dun Frans Camilleri

Imla l-vojt

1. Il-poeta qiegħed jindirizza direttament lill-_____. Din il-figura tat-taħdit innejha _____. (2 marki)
2. Din il-poeżija hija ☐ sunett ☐ epigramm ☐ saffika għax l-istofi tagħha huma magħmula minn tliet _____ u vers ieħor ta' _____ sillabi. (3 marki)

3. Sib **personifikazzjoni** mit-tielet strofa ta' din il-poeżija.

_____ (marka)

4. Sib **onomatopea** mir-raba' strofa ta' din il-poeżija.

_____ (marka)

5. F'madwar **60 kelma** għid fi kliem ek x'inhu l-messaġġ ewlieni ta' din il-poeżija.

_____ (3 marki)

► **Aqra din is-silta addattata mill-ktieb *Il-Kreatura tal-Bir* ta' Simon Bartolo u wara wieġeb il-mistoqsijiet. (10 marki)**

Minn ġol-fetħa fil-herża tal-ġiebjha ħarġet id. Kienet id bajda karti, bi swaba' rraq u tawwalin. Qabdet ma' zokk u ġibdet bis-saħħa. Iz-zokk kien ta' siġra li kienet ilha mejta mhux ħażin. Ma tħarrixx. Żamm sod u allura l-kreatura kompliet tiġġebbed miegħu sakemm ħarġet mill-fetħa, kienet imdorrija tuża dak iz-zokk. Il-kreatura kellha s-sura ta' persuna, iżda ebda persuna qatt ma kienet daqshekk twila u bajda daqs din il-kreatura. Saħansitra xagħharha kien abjad, magħmul minn speċi ta' dreadlocks ħoxnin, miġbudin lura fuq rasha. Imma dawk ma kinux dreadlocks. Dawk kienu lifgħat bojod daqs is-silġ!

5

Għalkemm kull lifgħa kienet qed tikber minn ġo ras dik il-kreatura tad-dlamijiet, xorta waħda kull lifgħa kienet tiċċaqlaq minn jeddha, iddawwar rasha 'l hawn u 'l hinn biex tħares madwarha.

10

Il-kreatura kienet bajda iżda għajnejha kienu ħomor nar. Ħarset lejn is-sema griż u meta ħasset it-taqtiriet tax-xita jaħbtu fuq wiċċha, faqqgħet daħqa li twaħħax. Imbagħad ħarset 'il quddiem. U dawk l-għajnejn ħomor ileqqu ppuntaw lejn l-għorfa mdamdma taz-ziju Wiġi. Issa lagħqet xufftejha u bdiet tħaxwex u titkellem minn taħt l-ilsien: "Borg, Borg, Borg, tiegħi daqt tkun tiegħi Borg..."

15

Minn ħalqha qattar xi ftit tal-bżieq bħalma jagħmlu l-klieb xi kultant. Il-kreatura kienet lesta għall-ikla tagħha.

1. Din is-silta fiha

☐ ton ta' protesta.

☐ ton ironiku.

☐ ton ta' swied il-qalb.

☐ ton ta' biża'.

☐ ton ta' rabja.

(marka)

2. Semmi żewġ modi kif il-**"kreatura"** hija ppersonifikata.

_____ (2 marki)

3. X'dettall partikolari, fit-tieni paragrafu, jagħmel lill-kreatura aktar mistkerrha u tal-waħx?

_____ (marka)

4. Liema aspekk partikolari tal-ambjent ta' din is-silta, fit-tielet paragrafu, joħloq atmosfera ta' tkexxix?

_____ (marka)

5. Mill-ewwel paragrafu sib **similitudni** u għid x'effett tħalli fuq il-qarrej.

Is-similitudni: _____ (marka)

L-effett tagħha: _____

_____ (marka)

6. F'madwar **60 kelma** iktib dwar l-effett li ħalliet fik din is-silta. Iktib kif laqtitek, jekk għogbitekx jew le, u għaliex. Jekk trid tista' tikkwota xi kelmiet/frażijiet mis-silta biex issaħħaħ it-twegiba tiegħek.

_____ (3 marki)

Taqsima E: IL-FEHIM MIS-SMIGH: IL-Bufula Sewda

10

Taħriġ A: Aghżel it-tajba.

(2 marki)

1. Il-bufula sewda ssibha l-aktar
 - ☐ in-naħa tat-Tramuntana tal-Ewropa.
 - ☐ in-naħa t'isfel tal-Ewropa.
 - ☐ l-Italja ta' fuq.
 - ☐ fil-Lvant tal-Ewropa.
2. L-aktar li hemm ċans tara xi bufula sewda f'pajjiżna hi
 - ☐ fl-irdumijiet tal-kosta.
 - ☐ fuq il-bejt ta' xi dar.
 - ☐ fuq bankina.
 - ☐ fuq xi fergħa ta' siġra.

Taħriġ B: Wieġeb.

(3 marki)

3. X'għandha partikolari jew mhux tas-soltu f'rasha, il-bufula sewda?

4. X'jieklu l-frieħ tal-bufula fl-ewwel jiem tagħhom?

5. X'jagħmel ir-raġel tal-bufula fl-ewwel granet wara li jfaqqsu l-frieħ biex jipproteġi l-bejta tiegħu?

Taħriġ Ċ: Imla l-vojt b'informazzjoni skont dak li smajt fis-silta.

(5 marki)

6.		In-numru ta' granet, bejn wieħed u ieħor, li l-frieħ tal-bufula jagħmlu fil-bejta wara li jfaqqsu.
7.	14	
8.		Il-perjodu tas-sena li fih il-bufula sewda jkollha l-frieħ f'pajjiżna.
9.	Sardinian Warbler	
10.	minn 3 sa 5	

TMIEM IL-KARTA